

Panenské Břežany

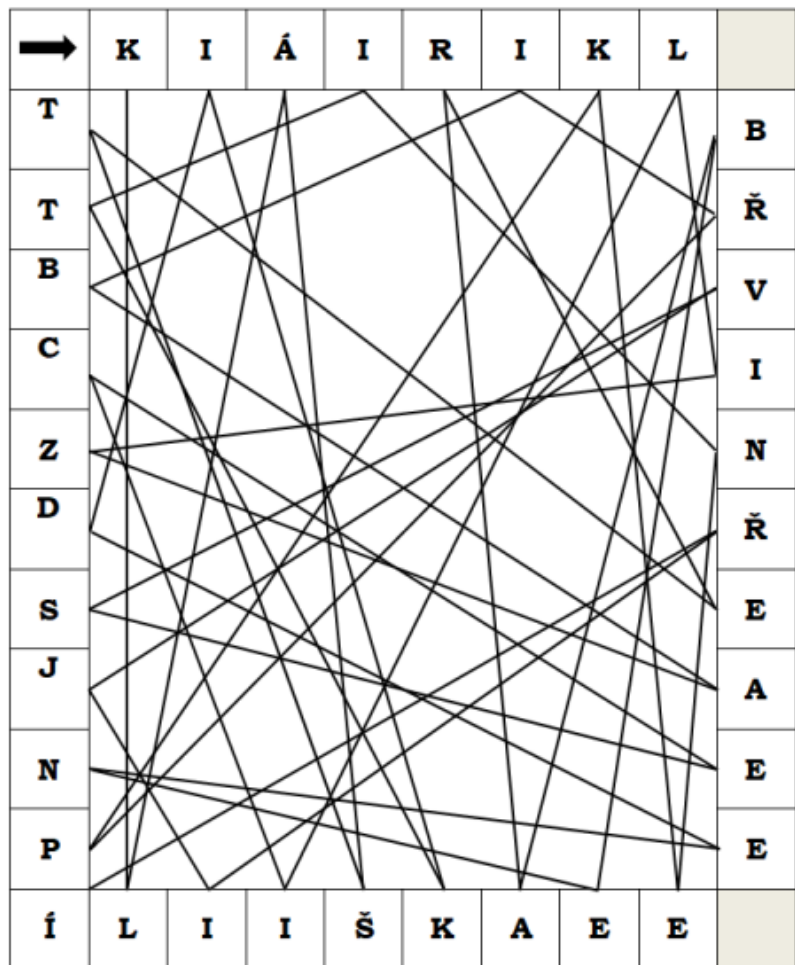
Ves Břežany, později Panenské (dle majitelek), byly od první písemné zmínky o vsi v roce 1233 po celou dobu, s výjimkou krátkého období v době husitských válek, v majetku (*tajenka*) na Pražském hradě, a to až do jeho zrušení za Josefa II.

Nejstarší český ženský klášter byl založen kolem roku 976. Dodnes je jednou z nejstarších dochovaných sakrálních staveb v Praze. Baziliku sv. Jiří založil kníže Vratislav I. a dokončil jí až jeho syn kníže Václav, který ji nechal vysvětit a pohřbil tam svou babičku Ludmilu. Bazilika byla před založením pražského biskupství církevním centrem kněží – kanovníků. První abatýší byla Mlada, sestra knížete Bole-slava II. Ta se vydala na diplomatickou misi do Říma, aby získala od papeže povolení k založení prvního ženského benediktinského kláštera v Čechách. Mlada si z Říma přivedla sbor panen jako základ klášterního konventu a sama přijala řádové jméno Marie.

Z kostela sv. Jiří se stal konventní chrám, byl stavebně upravován, např. v podzemí byl vybudován prostor pro relikvie. Bazilika v té době sloužila jako pohřebiště Přemyslovců, teprve později začala jako místo posledního odpočinku sloužit bazilika svatého Víta. Klášter byl pod přímým dohledem panovníka a na pozici abatýše byly často dosazovány z panovnického rodu. Jednou z nich byla např. i Anežka Přemyslovna.

Výjimečné postavení bazilika sv. Jiří získala za panování Karla IV., který pozici abatýše zakotvil ve Zlaté bule. Abatýše získávala titul kněžny a doprovázela budoucí královnu při korunovaci.

Když Josef II. klášter zrušil, Pražané žádali obnovu kláštera, ale marně. V klášteře byla kasárna a korunovací dalších královen se účastnila představená nedalekého Ústavu šlechticů.

Spojovačka

Posbírej písmena od levého horního rohu tak, jak jsou spojená čarami, a získáš tajenku.

Od středověku stávala v Panenských Břežanech tvrz. První písemná zmínka ji připomíná v roce 1441. Sídlo sloužilo jako rezidence benediktinského kláštera sv. Jiří na Pražském Hradě. Objekt sloužící jako hospodářské a správní centrum byl na přelomu 17. a 18. století barokně přestavěn abatyší svatojiřského kláštera Františkou Helenou Pieroni da Galiano. Stavitelem byl Filip Spannbrucker.

Po zrušení kláštera v souvislosti s Josefinskými reformami měnil zámek v relativně rychlém sledu své majitele. Vystřídal se tu např. v letech 1820–1823 August Ledebour-Wicheln, 1823–1828 Johann Somsich, 1828–1909 Matyáš Friedrich Riese-Stallburg a jeho potomci, kteří panství zadlužili, a tak bylo rozprodáno. V roce 1909 koupil horní zámek česko-rakouský podnikatel v cukrovarnictví Ferdinand Bloch-Bauer, který zámecké sídlo zrekonstruoval. Hned po 1. světové válce zámek putuje do rukou nábytkářského továrníka Emila a později Friedricha Gerstela. Ten tu nejen bydlel, ale také využíval prostory zámku jako ukázkovou vzorkovnu nábytku ze své továrny. Na počátku 2. světové války Gerstel emigroval.

Když vznikl Protektorát Čechy a Morava, zabrala dva břežanské zámky blízko Prahy Německá říše. V horním, starém zámku se usadil jeden z prominentů nacistické říše Karl Hermann Frank, státní tajemník a později státní ministr pro protektorát. Po skončení války se zámek stal majetkem státu a sloužil například jako školicí středisko Krajského národního výboru Pražského kraje, nebo domov důchodců.

Od roku 2012 je Horní zámek ve správě Oblastního muzea Praha-východ, které tu prezentuje veřejnosti Památník národního útlaku a odboje a expozici „Zločin a trest“ s unikátní replikou pankrácké gilotiny.

Baroko je známé svou dokonalou symetrií. Dokresli druhou polovinu zámku.

Jde o prostou obdélníkovou patrovou stavbu se sedlovou střechou, jejíž průčelí je členěné čabrakovými pilastry, nad okny jsou supraporty s páskovou ornamentikou. Nad portálem je zavěšený zvlněný balkón s páskovou ornamentikou. Nad středem byl vybudován vikýř s oknem se supraportou, s bočními volutovými křídly a segmentem proloženou římsou.

Kolem zámku se rozprostírá zahrada s rokokovou sochařskou figurální výzdobou. V areálu parku stávala kaple, která v roce 1691 vyhořela. Abatyše svatojiřského benediktinského kláštera Františka Helena Pieroni da Galliano, dcera architekta a matematika Giovanni Pieroniho, na jejím místě nechala postavit novou svatyni, která byla zasvěcená svaté Anně. Zadání k projektování získal mladý, nadaný umělec (*tajenka*), podle kterého byla v letech (1705–1707) vybudována unikátní kaple již zmíněným stavitelem Filipem Spannbruckerem, který přestavěl i Horní zámek.

V tomto projektu autor (*tajenka*) poprvé využil koncepci paprscité centrály. Svaté Anně, matce Panny Marie a tudíž babičce Ježíše Krista se přezdívá Samodruhá (vyobrazena pouze s Marií) nebo Samotřetí (vyobrazena jak s dcerou, tak s vnukem). A právě Anna Samotřetí je vyobrazena i na březanském hlavním oltáři. (*tajenka*) ve svých architektonických plánech vycházel právě z čísla tři, které svatou Annu tak často symbolizuje. Vně působí kaple pozoruhodným tvarem rovnostranného trojúhelníku, ale uvnitř se nachází dokonale promyšlená kompozice šestibokého prostoru s přísně rozehranými geometrickými vztahy. (*Tajenka*) se svým smyslem pro detail a symboliku i zde originálně využil světla pronikajícího do kaple okny v lucerně.

Přesmyčková doplňovačka

Podle legendy uhodni pěti či šestipísmenná slova. Čtyři písmena jsou uvedena abecedně. Zbývá dvě písmena napiš podle pořadí, jako jsou v uhodnutém slově. Tajenku přečti po sloupcích.

Listnatý strom			A	A	N	S
Opak houslového klíče			B	O	V	Ý
Opak dolu			H	O	R	U
Poeta			Á	Í	K	S
Zástěna			A	E	N	P
Kajuta			A	B	K	N
Opak mužské			E	É	K	S
Studenti medicíny			C	D	I	M
Listnatý strom			A	O	R	V

Když se stal v roce 1828 majitelem březanského panství zmíněný Matyáš Friedrich von Riese-Stallburg, začal kolem roku 1840 s budováním moderního panského sídla, tzv. Dolního zámku v empírovém slohu. Zámek s obdélným půdorysem a středovým rizalitem spolu s hospodářsko-správními budovami a parkem je ohrazen zdí s branou, kterou zdobí sochy kance a medvěda.

Průběh stavby se táhl a majitele finančně vyčerpal. To byl důvod proč v roce 1901 majetek – velkostatek Panenské Břežany – převzala Hospodářská a úvěrová banka ve prospěch věřitelů. V roce 1909 Dolní zámek koupil pražský židovský podnikatel v cukrovarnickém průmyslu a bankéř v jedné osobě Ferdinand Bloch-Bauer (1864–1945), který vnější vzhled objektu neovlivnil, ale uvnitř ho přebudoval v luxusní letní sídlo, které odpovídalo životnímu standardu bohatého podnikatele. Interiéry byly vybaveny loveckými trofejemi, starožitnostmi, uměleckými předměty atp.

Bloch-Bauer zůstává v povědomí lidí díky portrétu – ikoně vídeňského secesního umění – své manželky Adély (1881–1925), který byl později přejmenován na „Dámu ve zlatém“ a jejím autorem byl malíř Gustav Klimt. Olejomalba je doplněná zlatem a stříbrem. Adéla stála Klimtovi modelem opakovaně a její manžel postupně získal do svého majetku několik Klimtových obrazů.

V roce 1918, když manželé Bloch-Bauerovi trávili léto na svém zámku v Panenských Břežanech, požádali o československé občanství, a to navzdory faktu, že trvalý pobyt měli ve Vídni. Po anšlusu Rakouska se vdovec Bloch-Bauer přestěhoval z Vídně do Břežan, odkud se však po „mnichovské dohodě“ vystěhoval do Paříže a později do Švýcarska, protože se v okleštěném Československu necítil bezpečně.

Část umělecky cenných předmětů Bloch-Bauera dostal Adolf Hitler, další část Hermann Göring. Portréty Adély Bloch-Bauerové nechal nacistický právník Führer přemístit do vídeňské galerie Belveder. Dnes jsou ale po dlouhých soudních tahanicích v soukromých rukou.

Za 2. světové války se i v Dolním zámku usadili nacisté, nejdříve říšský protektor Konstantin von Neurath a po něm od roku 1941 zastupující říšský protektor (*tajenka*) s manželkou Linou a čtyřmi dětmi. Po atentátu na Heydricha žila v zámku Lina Heydrichová spolu se svými dětmi. V zámku zřídila malý pracovní tábor, v němž v nuzných podmínkách žilo a pro ni pracovalo asi 150 vězňů z terezínského ghetta a koncentračního tábora Flossenbürg.

Po válce byl Dolní zámek zestátněn a upraven tak, aby mohl sloužit Výzkumnému ústavu kovů. V současnosti patří objekt soukromému vlastníkovi, který zámek postupně restauruje a je proto celkem logicky veřejnosti nepřístupný.

Vyškrtávačka

R	B	J	E	O	I	G	V	P	L
O	N	B	G	L	P	V	J	H	B
B	O	J	V	B	G	P	B	L	M
M	V	A	B	O	R	L	K	M	Z
V	B	J	L	P	G	B	O	K	D
P	H	L	M	B	V	O	E	J	B
B	O	M	Y	G	Z	K	M	K	Z
L	M	B	K	D	V	B	J	R	O
O	P	I	B	G	L	P	B	V	M
B	V	J	O	P	C	G	H	J	B

*Vyškrtej tato písmena:
B, G, J, K, L, M, O, P, V, Z.
Zbývající přečti po řádcích.*

Tajenky:

*str. 1 kláštera benediktinek při bazilice sv. Jiří
str. 3 Jan Blažej Santini
str. 4 Reinhard Heydrich*